

דרכי הוראה

השתקפות התרבות הישראלית בסרטים הישראליים: מודולת סרטים באולפן המשך

עדינה גרינפלד ודיאנה ארליך*

המחשבה שביסוד העבודה בשיטה המודולרית היא מתן פתרונות מהירים, ממוקדים ויעילים בקורס קצר ומובנה היטב. גם התוצאות המצופות מוגדרות מראש.

הקדמה: יתרונות השיטה המודולרית

תוכנית הלימודים לכיתות המשך באולפנים לעברית כוללת תכנים מגוונים, מיומנויות שונות ומרכיבי לשון רבים. בשנים האחרונות הלכה התוכנית והתפתחה במחוז חיפה והצפון בהתאם לצורכי הלומדים, המגלים עניין רב בתוכניות מעשירות ומקדמות. בעקבות הנחייתה של ד"ר שרה רובינשטיין, מנהלת המחוז, בנינו מודולות המשך סגורות וקצרות בנות 30 שעות כל אחת, במגוון נושאים. לכל מודולה הצבנו מטרות ויעדים והגדרנו אמצעי הוראה מותאמים לפרופיל הלומדים. לכל מודולה נכתב סילבוס מובנה וסגור שעובד למערכי שיעור. על-פי שיטה זו, מערכי השיעורים מתמקדים בנושא אחד, נלמדים בפרק זמן מוגדר ועונים על הצרכים המיוחדים של אוכלוסיית הלומדים.

המחשבה שביסוד העבודה בשיטה המודולרית היא מתן פתרונות מהירים, ממוקדים ויעילים בקורס קצר ומובנה היטב. גם התוצאות המצופות מוגדרות מראש, והלומדים מתוודעים בראשית הקורס לתוכני הלימוד ולמטלות הסיום שלהם. על בסיס זה בנה בשנתיים האחרונות צוות המורים באולפני ההמשך, בכל רחבי הקריות, קורסי המשך מודולריים בנושאים שונים והכין לכל מודולה מערכי שיעור מפורטים.

אוכלוסיית הלומדים

אוכלוסיית העולים המגיעה לאולפני ההמשך היא מגוונת, הטרוגנית, ובעלת צרכים ממוקדים. התלמידים גרים וחיים בארץ פרקי זמן שונים זה מזה. יש תלמידים הנמצאים בארץ כחצי שנה ויש החיים כאן כ-10 שנים. יש תלמידים שסיימו אולפן א' ולעומתם כאלה שלא למדו באולפן כלל.

גיל הלומדים נע בין 18 ל-55 שנים. רמת השכלתם מגוונת. הם באים מארצות שונות, ובעלי רמות ידע שונות בעברית. חלקם שולטים בדיבור, חלקם שולטים בכתיבה. חלקם שולטים בהבנת הנקרא. מעטים שולטים בכל המיומנויות גם יחד. רוב הלומדים עובדים בשעות הבוקר, חלקם עובדים בשעות הערב וחלקם אינם עובדים; לכן הלימודים מתקיימים הן בשעות הבוקר והן בשעות הערב, במסגרת של 6 שעות שבועיות.

מילות מפתח: קורס מודולרי, הבנת הנצפה, החברה הישראלית בקולנוע

* עדינה גרינפלד ודיאנה ארליך הן מורות באולפן קריית ים.

ניסיון העבר מלמד כי רוב העולים חיים בארץ ללא חשיפה אמיתית לתרבות הישראלית בגלל קשיי השפה. אולפן ההמשך תורם להתקרבותם להשתלבות בארץ בכמה צעדים נוספים.

שילוב מיומנות הדיבור בהבנת הנצפה

מהתנסותנו בהוראה בשיטה המודולרית ללומדים מתקדמים הסקנו, שהלומדים מתייחסים ברצינות רבה ללימודים כשהם יודעים לפני מה הם עומדים ומה התועלת שיפיקו מכך. חיפשנו אפוא נושא שירתק את התלמידים ויענה על צורכיהם המיוחדים.

אחת המיומנויות הנלמדות באולפן היא מיומנות 'הבנת הנצפה'. מיומנות נוספת היא מיומנות הדיבור. שתי המיומנויות הנזכרות דורשות חיזוק ושיפור בקרב תלמידינו. חיפשנו דרך מעניינת שבה יוכל התלמיד לשלב את מיומנות הבנת הנצפה עם מיומנות הדיבור, ומצאנו שבאמצעות צפייה בסרטים נוכל להשיג את המטרה.

איסוף החומר

צוות המורות התכנס ודן בתוכנית העבודה. כל מורה בחרה בסרט ישראלי אחד מתוך רשימת הסרטים הנזכרים והכינה מערכי שיעור לשתי רמות - שני מערכים לכל שיעור, המוכנים לעבודה בכיתה. המורות השתמשו לבניית המערכים בספרי לימוד ובאינטרנט.

מטרות המודולה

- להביא את הלומדים להכיר את מאפייני התרבות הישראלית כפי שהם משתקפים בתרבות הישראלית, מתחילת הציונות ועד ימינו.
- להביאם להכיר ולהבין את מיומנות הבנת הנצפה.
- להביאם להביע את עצמם בתבניות לשון בסיטואציות נתונות, באמצעות הבעת דעה, המלצה או תיאור דמות.

מבנה המודולה

המודולה בנויה מעשרה מפגשים בני שלוש שעות אקדמיות, כלומר 30 שעות בסך הכול. המודולה בנויה על-פי סדר כרונולוגי, על מנת שהתלמידים יבינו את התפתחות התרבות הישראלית.

הסרט הראשון הוא **כנר על הגג**. בחרנו לעסוק בו תחילה, משום שהוא קשור בתרבות היהודית, ועשוי לשמש בסיס לעיסוק בתרבות הישראלית בהמשך. בסרט משתקפים מאפייני התרבות היהודית בתקופה המקבילה לעליות הראשונות לארץ. הסרט **קזבלן** משקף את החברה הישראלית בשנות החמישים, ואילו הסרט **סוף העולם שמאלה** מביא את מאפייני החברה הישראלית בשנות ה-60. הסרט **מבצע יונתן** מפגיש אותנו עם המציאות הישראלית של שנות ה-80. הסרטים **כנפיים שבורות**, **מדורת השבט**, **החברים של יאנה** ו**אושפיזין** משקפים את בעיות החברה הישראלית של שנות ה-90 על מרכיביה השונים.

בהתבוננות בכל סרט ניסינו להבחין באינטראקציה בין האוכלוסיות השונות בארץ ובמאפיינים של אוכלוסיות אלה.

לכל סרט נכתבו טקסטים נלווים, המספרים על הרקע של התקופה, וכן תקצירים של הסרטים. הטקסטים נכתבו בשתי רמות, כדי שיוכלו להתאים לכיתות ברמות שונות ולעבודה בכיתות ההטרוגניות. גם התקצירים לסרטים נכתבו בשתי רמות.

כל טקסט מלווה בעבודה בכתב. העבודה כללה מטלות בהבנת הנקרא, תרגול של אוצר מילים וכן תרגילי לשון. לכל סרט הקדשנו שני מפגשים. במפגש הראשון למדנו את הרקע ואת תקציר העלילה של הסרט. השיעור התמקד בהבנת הנקרא ובהבנת המרכיבים התרבותיים הקשורים לתקופה המתוארת בסרט. במפגש השני הוקרן הסרט והתמקדנו במיומנות הבנת הנצפה ובמיומנות הדיבור. בסוף המודולה התלמידים התבקשו לתאר דמות מסרט שמצא חן בעיניהם במיוחד. בדרך זו יישמנו את - המיומנות של תיאור הדמות שנלמדה במהלך שיעורי הצפייה.

דרך העבודה

לפני הצפייה

התלמידים קראו טקסט שמתואר בו הרקע ההיסטורי והתרבותי לסרט, ואת תקציר הסרט, למדו את כל מרכיבי הלשון הרלוונטיים ותרגלו אוצר מילים. הכיתה התחלקה לקבוצות על פי המטלות שהמורה הטילה על התלמידים כגון: התמקדות בדמות, דיון במקום ובזמן שבהם מתרחש הסרט או התייחסות למערכות היחסים המתגלות בסרט.

שיעור הצפייה

לפני הצפייה הכיתה חולקה לקבוצות על פי מטלות הצפייה שקיבלה כל קבוצה. התלמידים צפו בסרט ברצף או בהפסקות, על-פי שיקול דעתה של המורה.

לאחר הצפייה

בנדק ביצוע מטלות התלמידים במליאה, או נערך דיון בקבוצות במסקנות העולות מן הסרט.

העשרה והרחבה

ההעשרה התמקדה בהערכה וביקורת וכן בהרחבה והכללה. מטרתה היו לברר את הרעיון המרכזי, להבחין בין עובדות ודעות, לעמוד על מסרים סמויים וגם להעשיר את ידע העולם של התלמידים. כמו כן הייתה העבודה מכוונת לחזק את הידע של הלומדים במבעים ובמרכיבי לשון המתקשרים לסרט, ובנוסף - להעריך ולבקר את התכנים שבסרט. השגנו מטרות אלה באמצעות שיחה על דרך הצגת הדברים בסרט. כמו-כן ערכנו השוואה בין הנצפה בסרט לבין מצבים קיימים; תרגלנו ביקורת והערכה של המסרים, הדעות והרעיונות שבסרט, ובדקנו איך באה בהם לידי ביטוי ההתמודדות עם הנושא שבמרכזו.

הקשיים

עבדנו באינטנסיביות ויצרנו את הכול מחדש, תוך כדי העבודה השוטפת, משום שלא היו לנו חומרים קיימים.

במהלך ביצוע המודולה התגלו לא מעט קשיים. במאמצים משותפים ניסינו להתגבר עליהם. היו קשיים טכניים הקשורים במציאת הסרטים. היו סרטים שניתן היה להקרינם רק במכשירי DVD ולעומתם סרטים שאפשר היה להקרין רק במכשירי וידאו. באולפן שלנו יש מכשיר וידאו בלבד. נאלצנו להעתיק את הסרטים ממכשיר למכשיר. לאחר פעולות ההעתקה התברר שהאיכות של הסרט לקויה לעתים.

גם ההטרוגניות בכיתות הקשתה על העבודה, ולכן עבדנו כל העת ברמות ובקבוצות.

סיכום ומסקנות

ההתנסות במודולה זו הייתה מהנה הן לנו והן ללומדים. הלומדים הצליחו להבין ולהכיר את מאפייני התרבות הישראלית לדורותיה. הצלחנו לחבב על התלמידים את מיומנות הבנת הנצפה. שטף הדיבור השתפר אצלם באופן משמעותי. הדבר אפשר להם לחוש ביטחון רב יותר ביכולת הדיבור שלהם.

שילוב המיומנויות אפשר לתלמידים להתמקצע בדיבור, בכתיבה ובהבנת הנצפה. המטרות הלשוניות והתוכניות הושגו אפוא.

היה זה אתגר לבנות את המודולה בשלמותה ולנסות אותה. ואכן, הניסיון עלה יפה. היתרון האדיר במודולה זו הוא שניתן להוסיף ולגרוע ממנה כמעט ללא הגבלה, על-פי שיקול דעתה של כל מורה. דרך העבודה זזה בכל רמה, אולם רמת הקושי של המטלות משתנה בהתאם לרמת הלומדים. על כן ניתן להשתמש בכל סרט לכל רמת לומדים.

נהנינו משיתוף הפעולה בין המורות, בין המורות להנהלה וכמובן בינינו לבין התלמידים. אנו ממליצות בחום על מודולה זו הפותחת אשנב נוסף בדרך ללימוד השפה ולהשתלבות העולה בחברה הישראלית.